

Ресурсен център Европа

С подкрепата на
програма "Еразъм+"
на Европейския съюз

15 януари 2021

УЧЕНЕ ЧРЕЗ ПРЕЖИВЯВАНЕ НА ТОЛЕРАНТНОСТТА В РАЗЛИЧИЕТО

LEARNING THROUGH EXPERIENCE OF TOLERANCE IN DIFFERENCE

д-р КРАСИМИРА ВАСИЛЕВА,
председател на NABES

Abstract

The paper examines the specifics of active teaching and learning of tolerance. It presents the method of learning through experience, feeling and interaction as one of the appropriate ones, when the educational goals are aimed at forming skills and attitudes necessary for students to participate in democratic processes and to contribute to building a culture of tolerance and mutual respect. A methodological development of the training session on learning through experience of tolerance in difference is presented in support.

На ценности не можеш да се научиш - ценностите трябва да се преживеят.

Виктор Франкъл

Училището е втората по значимост социална среда на детето след семейството. Там то създава взаимоотношения с връстници, развива своите социални умения, усвоява нови ценности и нагласи. Учебната среда, в която попадат децата, може да бъде техен "втори шанс" за развитие като уверени, достойни и щастливи хора. Развитието на толерантност и недискриминационни нагласи у децата може да се случи единствено в учебно обкръжение, където няма деления между учениците в зависимост от произход, социално-икономически статус, етнос, религия и т.н. В тази среда се приветстват различните деца и се извличат ползи от това, вместо те да се игнорират и изолират.

Образованието и възпитаването са най-ефективното средство за изграждане на мирни общества на разнообразието. Но нагласите и ценностите, които водят до поведение на толерантност, уважение към достойнството и отговорност за своите действия не могат да бъдат преподавани като теоретично знание. Те трябва да бъдат възприети чрез преживявания в различни ситуации и осмисляне на собствения опит, т.е. в процеса на учене всяко дете да влезе в контакт със собствените си чувства, да може да изследва поведението си, да направи свои интерпретации на това, което се случва и да обмени с другите ученици мисли, мнения, идеи.

Ценностите могат да бъдат възприети само тогава, когато те са избрани свободно от отделните хора. Затова формирането на умения на толерантност изисква обучение в приемането на други гледни точки, в преживяване, дискусии за морални и етични дилеми, при които да се изгради у учениците критично мислене, базирано на верни знания и точна информираност.

Възпитанието в дух на толерантност следва да се разглежда като неотложен императив за нетърпимост към насилието и отчуждението, противодействие на влиянието, придизвикващо чувство на страх и отчуждение по отношение на другите. То трябва да способства за изграждането на чувство за уважение на човешкото достойнство и индивидуалност, недопускане на конфликти или да се разрешават с ненасилствени средства, изграждане на навици у подрастващите за

независимо мислене, критично осмисляне, изграждане на съждения, основани на моралните ценности, отворени за възприемане на други култури, способни да ценят свободата и да защитят правата на другите.

Образованието за формиране на толерантност като ценност и норма на поведение трябва да помогне на учениците да си я изяснят, да я разберат, развият, приемат и приложат като свой избор от алтернативни ценности. В различни форми на обучение и занимания учениците трябва да бъдат поставени в ситуации, при които знанията за историческите, културни или религиозни различия да бъдат и емоционално възприети. Тази задача е деликатна, често изложена на опасност от противоречива околна обществена среда. Затова се налага подрастващите да бъдат подпомагани в свободното развиване на своята ценностна и мисловна система с цялостно знание за фактите, без да следват сляпо определени мнения. Така се постига откритост, откровеност и зрялост, а с поощряване към демократичен диалог се изгражда бъдещата хармония и мира. Затова развитието на толерантност и недискриминационни нагласи у подрастващите най-естествено може да се случи в училище, в което няма деления между учениците в зависимост от произход, социално-икономически и здравен статус, етнос, религия.

Учене чрез преживяване

Ученето чрез преживяване свързва знанията и уменията с чувства и ценности нагласи. То има много по-широк (и дълбок) смисъл от понятието „учене“, отнасящо се единствено до съзнателното научаване. Целите му са свързани с идеята да се учи в реални условия, в движение, в усвояване на знания чрез лично преживяване, задоволяване на конкретни личностни потребности, засилване на мотивацията, увеличаване на самоувереността. Добре организираното преживяване включва групово взаимодействие, в което неизменно присъстват обратната връзка, различното мнение, противопоставянето, окуражаването.

Нагласите и ценностите, които водят до поведение на толерантност, уважение към достойнството и отговорност за своите действия могат да бъдат формирани не чрез лекционен метод за теоретично знание в клас, а с възприетия при осмисляне на преживявания в различни ситуации, включени при формалното и неформалното обучение. Най-подходящи за тази цел са интерактивните методи,

методите на активно учене и участие на учениците. Тези методи са показали своята висока ефективност, особено когато целта е личностна и социална промяна на подрастващите. В процеса на учене всеки ученик влиза в контакт със собствените си чувства, изследва опита си да прави свои интерпретации на това, което се случва и да обменя с другите ученици мисли, мнения, идеи.

Важно място в този процес на учене заема дискусиата или разборът (осъзнаването) на случилото се – да видиш, разгледаш и изследваш повторно; да проучиш; да преработиш, да анализираш, да разгледаш критично. Те са основни средства за постигане на образователните цели. Разборът може да изясни възникнало недоразумение, да представи нова гледна точка или пък просто да даде възможност на всеки един от участниците да говори и да бъдат изслушан. Целта му е да превърне преживяването в усвоено знание, в развитие или и в двете.

Учене чрез преживяване по темата „Толерантността в различието“

Образователни цели на занятието са насочени към получаване на знания и формиране на умения, и нагласи, необходими на учениците да участват в демократични процеси и да допринасят за изграждане на култура на толерантност и взаимно уважение.

Разбирането на толерантността от учениците ще се насочва към:

- **Възприемане на толерантността** като правото на другите да живеят и да бъдат самите те.
- **Асоциация на толерантността** с приемане на присъствието на другите в социалната сфера.
- **Уважение на различията** и потвърждение на положителните аспекти на разнообразието.
- **Разбиране на уникалността** с оценка на специфичните форми на човешкото разнообразие.
- **Възприемане на допълването** с приемане, че обединяването на различията укрепва обществото.
- **Готовност за взаимност**: способност да се предлагат и да се следват общи цели, които са взаимноизгодни за разнообразни групи.

- **Култура на мира:** признание на взаимозависимостта на хората и стремеж за съвместен живот и работа на разнообразни хора.

Очакват се **резултатите** от обучението да бъдат формирани умения у учениците:

- за изслушване на различни гледни точки и изразяване на собствено мнение,
- за критично мислене: разграничаване между факт и мнение, осъзнаване на предразсъдъци и стереотипи, разпознаване на форми на манипулация, преодоляване на чувството за омраза и разграничаване от формите ѝ на проявление,
- за групова работа: сътрудничество, вземане на решения с консенсус, мирно разрешаване на конфликти,
- за разрешаване на проблеми,
- за уверено себеизразяване
- уважение към човешкото достойнство, независимо от различията между хората
- чувство за отговорност за собствените действия
- любопитство, отворен ум и високо оценяване на различията
- емпатия и солидарност с другите, както и защита на тези, които са дискриминирани.

Необходими материали: 5 копия на приложение 1. с фигура 1., химикалки/ флумастри, класна дъска/флипчарт.

Времетраене: 90 мин.

Приложени методи: учене чрез преживяване, интерактивна дискусия, ppt-презентация, работа в група, противопоставяне, мозъчна атака.

План

Дейност 1. Запознаване с универсалните човешките права и правата на детето като гарантирани лични свободи и отговорността да се зачитат правата на другите хора

Прилага се метода учене чрез преживяване като учениците споделят конкретен преживяван опит, дискутират различните форми на поведение, съпоставят, обобщават, възприемат различието, правят асоциации на толерантността и прилагат разбраното в нови ситуации.

Дейност 2. Толерантността в различието

С ppt презентация за дискриминацията и прилагане на противопоставянето, учениците работят по групи като дискутират, изказват мнения, идеи и записват асоциации на толерантността.

Провеждат се интерактивна дискусия и мозъчна аката за пренасяне на усвоените знания за толерантността в изграждането на конкретен модел, норма на поведение.

Провеждане на занятието

Дейност 1. Запознаване с универсалните човешките права и правата на детето като гарантирани лични свободи и отговорността да се зачитат правата на другите хора

Време: 40 мин.

Метод: интерактивна дискусия

Материали: -

Занятието преминава през 4 планирани стъпки: *конкретен опит от преживяване, наблюдение и размисъл, обобщение, тестване в нови ситуации*

1-ва стъпка - конкретен опит от преживяване

Учителят провокира учениците да споделят преживяна ситуация или да актуализират конкретна такава, свързана с темата, който силно ги е впечатлил. Той ги насърчава да разкажат свои истории/случки, когато са били в група /или в друга страна и те, или някой друг не са имали знанията и уменията да ползват приетия чужд език за комуникация.

2-ра стъпка - наблюдение и размисъл

Учителят провежда обсъждане с учениците на това, което се е случило в отделните истории на учениците, като се фокусира около основните въпроси:

Какво се случи?

Как се чувствах?

Какво си мислех?

Какво беше важно за мен?

Тук може да се говори за: Враждебната реч, Има ли значение как е казана думата? Или от кого? Дали обидите, подигравките и прякорите са форма на нетолерантно поведение? Как ви карат да се чувствате различията, когато трябва да общувате с някого, който е различен? Как възприемате другите? Кое ви беше по-лесно да определите себе си или различията? Помислихте ли как ще се почувства другия участник /в дискутираната история/ като чуе вашите преценки? Затруднява ли ви различното? Кое е онова, което ни свързва? А онова, което ни прави различни? Кое виждаме по-лесно – приликите или различията? Обогатява ли ви разнообразието?

3-та стъпка - обобщение

С помощта на учителя учениците сравняват сходни и различни мнения, извличат обобщения и изводи.

Учителят въвежда теоретични знания, свързани с обсъжданите въпроси, които да подпомогнат нови алтернативни начини на действие в подобни ситуации в бъдеще.

Ученето е силно индивидуализиран процес, не всяко дете ще извлече едни и същи обобщения от участието си в общата игра и дискусия. Тези различни отговори трябва да се уважават.

4-та стъпка - тестване в нови ситуации

Учителят провежда проверка на въздействието на направените изводи и обобщения и прилагането им в нови алтернативни начини на действие в реалния живот. Учениците обсъждат какво от наученото биха приложили в реалното си социално обкръжение и дават предложения, например: Как заедно да отбележат Европейския ден на езиците? Какви правила на поведение да приемат при участие на училището в ученическа мобилност? Как всички в групата/класа/училище да се включат в отбелязване на международните дни на толерантността, на прегръдката и пр.

Много е важно идеите да бъдат свободен собствен избор на учениците, а не под влияние на авторитета на учителя, за да се стимулира активното гражданство.

Не всеки, който иска да направи нещо, ще иска да се включи в извършването на определено действие. Учителят трябва да помогне да учениците да намерят различни възможности за действие, за да се отговори на различните интереси и способности в групата.

Дейност 2. Толерантността в различието

Време: 40 мин.

Метод: ppt презентация, работа в група, противопоставяне, интерактивна дискусия, мозъчна аката

Материали: 5 копия на приложение 1. с фигура 1., химикалки/ флумастри, класна дъска/флипчарт.

- Подготовка на занятието

По избор екип от 3-ма ученика приемат задачата да изготвят 10 минутна ppt презентация за видове и форми на дискриминация. Приложение 1 се копира на 5 листа А4.

- Протичане на занятието

По своя организация екипът, подготвил презентацията за дискриминацията, я представя на класа.

След това класът се разделят на 4 или 5 групи /по преценка на учителя/. Всяка група взема по един лист с предварително копирано приложение 1. и работят възможно раздалечени.

В групата, учениците трябва в рамките на 15 мин. да дискутират „как да се противопоставим на дискриминацията“, „какво е необходимо за да си толерантен“, „какво е толерантност“ и да попълнят фигура 1. на приложение 1. с добродетели, които според тях включва концепцията за толерантност.

Фигура 1. Концепция за толерантност

Говорител на всяка група представя нейната работата.

Учениците дискутират, правят сравнение, връзки, съпоставки, заключения.

Учениците поставят своите детелини на толерантността на видно място в класната стая, за ежедневно подсещане за тяхното поведение.

Дискусията за толерантността продължава като, използвайки метода мозъчна аката, учениците изграждат поведенческа картина на толерантния ученик. Всеки формулира по едно правило на неговото поведение. Всяко мнение се уважава и не се критикува.

Учителят записва предложенията на учениците на дъската/флипчарт. След като предложенията се изчерпят се прави сравняване и тези, които са сходни или близки по смисъл, се обединяват в приемливо за всички решение. Така остават основните правила, включващи идеите на всички ученици.

Учителят дава оценка на работата, извежда изводи и обобщения.

Изведените правила от учениците могат да бъдат записани в таблица 1. на приложение 2. и да бъдат поставени на видно място в класната стая.

Таблица 1.

	<table border="1"><thead><tr><th data-bbox="511 1001 1489 1056">Толерантните ученици:</th></tr></thead><tbody><tr><td data-bbox="511 1056 1489 1129">.....</td></tr><tr><td data-bbox="511 1129 1489 1203">.....</td></tr><tr><td data-bbox="511 1203 1489 1276">.....</td></tr></tbody></table>	Толерантните ученици:
Толерантните ученици:					
.....					
.....					
.....					

Фигура 1. Концепция за толерантност

Таблица 1.

	Толерантните ученици:
	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>